

OLIMPIZM – FILOZOFIA ŻYCIA W HARMONIJNYM I INTEGRALNYM ROZWOJU UCZNIĄ

Wprowadzenie

W organizacji pedagogicznego działania, w wyborze pedagogicznych metod istnieje wiele treści filozoficznych i określonych decyzji światopoglądowych. Całe dzieje pedagogiki świadczą o jej powiązaniu z filozofią. Nie należy lekceważyć roli filozofii w tworzeniu wychowawczej teorii, również tej filozofii życia zwanej olimpizmem. Wszelka działalność wychowawcza realizuje określone cele, w których wyraża się pewien sposób rozumienia świata i sensu życia, które są uważane za wartościowe. Naczelnym zadaniem pedagogiki jest wychowywać człowieka i treść wychowywania zależy od tego, jak się go pojmuje. Określone rozumienie człowieka ukierunkowuje na konkretne wartości i odwrotnie preferowanie danych wartości zakłada określony model antropologiczny jako pochodną rozumienia tego, kim jest i kim powinien być człowiek. Każda koncepcja, w tym również koncepcja wychowania, zależy bezpośrednio od założeń antropologicznych i aksjologicznych, idei człowieka i teorii wartości².

¹ dr nauk społecznych w zakresie pedagogiki, mgr lic. teologii. Pracownik naukowy na Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji UŚ w Cieszynie. Nauczyciel-katecheta, twórca i wychowawca klasy licealnej o profilu: pedagog społeczny w Powiatowym Zespole Szkół nr 2 im. K. Miarki w Pszczynie.

K. Stachowicz (2001), *W poszukiwaniu postaw moralności. Tomistyczna etyka prawa naturalnego a etyka wartości Dietricha von Hildebranda*, Kraków, Wydawnictwo, Universitas, s. 91, 156, 160, 163.

Jak zauważył Wiesław Sztumski „szczególna rola filozofii jako integratora systemu edukacyjnego uwidacznia się w realizacji przez ten system dwóch funkcji – dydaktycznej i wychowawczej. Dzięki pierwszej funkcji filozofia nie tylko stymuluje kształcenie „w sensie przekazywania określonego zasobu i zakresu wiedzy”, ale i kształtuje na tej podstawie określony obraz świata. W ramach funkcji wychowawczej filozofia kształtuje poprzez stymulowanie określonych postaw nasz stosunek do świata, a stąd formuje i rozwija naszą osobowość”³.

Wychowanie zakłada jakąś filozofię człowieka, zawsze jest ona obecna, a jej charakter determinuje podejście do człowieka i nadaje określoną postać praktycznym ustosunkowaniem wychowawczym i relacjom interpersonalnym⁴. Wartości są siłą napędową podejmowanych przez jednostki decyzji, ważnym elementem tożsamości osobowej i społecznej. W warunkach szybkich zmian społecznych następuje zmiana wartości i norm oraz ich hierarchizacja. Dokonujące się przemiany występują we wszystkich dziedzinach życia społecznego i indywidualnego. Człowiek żyjący w warunkach zniewolenia umysłu, konformizmu, unikania odpowiedzialności itp. musi umieć wybierać, krytycznie myśleć i posiadać ukształtowany system wartości, a do tego konieczna jest rewizja założeń współczesnej pedagogiki.

Dochodzi do paradoksalnej sytuacji, że młody człowiek ma coraz większy wybór, ale też coraz częściej nie wie, jak i po co wybierać. Dlatego ważne jest, aby dążyć ku Prawdzie Absolutnej⁵. Ważne jest otwarcie się edukacji na transcendentną Prawdę, Dobro i Piękno, gdyż „umożliwiają nie tylko wyjście poza siebie i kontakt z odmienną rzeczywistością, lecz także wejście w siebie, odkrycie możliwości duchowego kontaktu z samym sobą”⁶.

Należy dostrzec potrzebę modelu wychowania, które byłoby wychowaniem integralnym, uwzględniającym materialno-duchowy wymiar człowieka. Wychowanie religijne to osobowy model wychowania, w którym osoba ludzka jest traktowana jako cel wszelkiego działania, a nauka i technika

³ S. Konstańczyk (2000), Sprawozdanie z I Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Filozofia i wychowanie”, *Ruch Filozoficzny* nr 1, s. 23.

⁴ J. van der Vloet (2007), Miejsce religii w wychowaniu – na rzecz religijnego wychowania w szkole, tłum. M. Żerańska, *Communio* (3), 33-35.

A. Nowak-Łojewska (2003), Myślenie o edukacji w kontekście przemian filozofii edukacji w Polsce i na świecie, *Edukacja. Studia-Badania-Innowacje* (4), 24.

⁶ W. Pasterniak (1994), *Transcendentalia w wymiarze edukacyjnym*, [w:] J. Gnitecki, W. Pasterniak (red.), *O filozofii edukacji*, Gorzów Wielkopolski, Wydawnictwo, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, s. 45.

są środkami rozwoju człowieka, drogą do pogłębiania jego człowieczeństwa i więzi międzyludzkich⁷.

Dlatego wychowanie dziecka winno opierać się nie tyle na informowaniu lub formowaniu drugiej osoby, ile na pokazywaniu, naprowadzaniu i unacznianiu wychowankowi godności ludzkiej (osobowej), tylko tak możemy wychować mądrego człowieka. Mądrość nie utożsamia się tutaj z wiedzą w sensie wykształcenia, tylko w znaczeniu pewnej głębokiej intuicji tego co najważniejsze dla samego człowieka i innych ludzi. To wiąże się ściśle z godnością osobową. Godność osobową „ja” najlepiej ukazywać przez odniesienie do „ty”, a tylko metoda świadectwa doprowadza do doświadczenia godności⁸.

Człowiek rozwija się od ukształtowania warstwy biologicznej, tworzącej organizm, następnie psychicznej, która obejmuje całość ludzkiej „duchy”, z kolei warstwy społecznej, formułującej wymiar socjalny człowieka, a następnie warstwy kulturowej kształtującej człowieka twórczego i warstwy duchowej lub światopoglądowej – kształtującej odniesienie do wartości religii i moralności. Intensywniejsze i wcześniejsze pobudzanie rozwoju w zakresie danej warstwy może doprowadzić do pełniejszego i szybszego ukształtowania człowieka w jej wymiarze. Człowiek przychodząc na świat z określonymi dyspozycjami i możliwościami w zakresie rozwoju fizycznego, psychicznego, społecznego, duchowego może realizować się w tych wymiarach od pierwszych chwil swego życia, gdy tylko będzie mu to umożliwione⁹. W okresie wczesnej edukacji dziecko uczy się trudnej sztuki wyboru wartości, wyznaczających kierunek „układania się” ze światem i samym sobą¹⁰.

Kształtowanie postaw wobec olimpizmu

Obecnie następuje zachwianie autorytetu, zanikają różnice moralne, wszystko staje się jednakowo prawdziwe i fałszywe. Jest to dramatyczna sytuacja, na którą powinni zwrócić uwagę nauczyciele wychowujący młode

K. Świerszcz (2007), Destrukcyjność laickiego wychowania w świetle współczesnych ideologii, *Communio* (3), 15-16.

⁸ W. Chudy (2006), Istota pedagogiki personalistycznej, *ETHOS* (3), 67-69.

⁹ K. Ostrowska (1998), *W poszukiwaniu wartości. Z Biblią przez życie. Cz. 2.* Gdańsk, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, s. 33.

¹⁰ J. Bałachowicz (2006), *Wczesna edukacja dziecka – problemy teoretyczne i praktyczne.*, [w:] J. Małachowicz, A. Kowalska (red.), *Wczesna edukacja dziecka. Stan obecny – perspektywy – potrzeby*, Warszawa, Wydawnictwo Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, s. 9.

pokolenie. Sytuacja „pustki moralnej” prowadzi do osamotnienia młodych ludzi – samotności kosmicznej, która wiąże się z oderwaniem osoby od źródła megawartości i brakiem uznania ich wartości egzystencjalnej. Ochrona przed tą niszczycielską samotnością jest jednym z ważniejszych zadań w edukacji¹¹.

Wychowanie szkolne powinno mieć na uwadze wszystkie sfery osobowości ucznia, traktując go integralnie. Program wychowawczy w szkole powinien obejmować wychowanie fizyczne, kształcenie zdolności spostrzegania i kojarzenia, ukierunkowywanie uczuć i emocji, rozwój intelektualny i moralny, kształcenie woli i rozwój duchowy. Koncepcja wychowania w szkole oprzeć się musi na podstawach antropologicznych, bez postawienia pytania o cel i sens życia człowieka oraz jego dobro, nie uzyskamy odpowiedzi ku czemu chcemy prowadzić ucznia¹².

Należy ponownie pogłębić odczytanie aksjologicznego potencjału olimpizmu oraz wskazać na twórcze wartości pedagogii olimpijskiej, w jej zastosowaniu do każdej fazy wtajemniczania kulturowego szkoły wychowującej w teorii i w *praxis* edukacyjnej.

Olimpizm niestety dzisiaj jest mało znany zarówno dorosłym, jak i młodzieży. Jest wprawdzie różnie postrzegany, ale wstępnie wskazujemy, że nie chodzi tutaj o ludyczny *sportoizm*, lecz mamy na myśli filozofię życia ukazującą i integrującą jakość ciała, woli i umysłu, wiążącą sport z kulturą i edukacją na rzecz promocji stylu życia opartego na wychowawczych wartościach dobrego przykładu, radości z wysiłku, poszanowania uniwersalnych podstawowych zasad etycznych oraz społecznej odpowiedzialności.

OLIMPIZM (ang. olympism, fr. l'olympisme, niem. Olympismus, ros. olimpism) to system doktrynalny, a także instytucjonalny obejmujący igrzyska olimpijskie oraz kierowany przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski ruch olimpijski. Terminu tego użył po raz pierwszy w 1894 r. twórca nowożytnych igrzysk olimpijskich baron Pierre de Coubertin dla nazwania idei odrodzonych igrzysk olimpijskich. Coubertin, głosił, iż olimpizm nie jest systemem ani zbiorem dobrze określonych prawd, ale jest przede wszystkim stanem ducha. W 1920 r. nadał mu nazwę neoolimpizmu, wymienił na pierwszym miejscu dążenie do tego, aby olimpizm stał się kultem, religią. Dążenie to uznał Coubertin za najbardziej istotną cechę olimpizmu¹³

¹¹ A. Łaszczych (2022), *Pedagog i dziecko w świecie wartości, Problemy, doświadczenia, opinie* (2), 9-10.

¹² J. Hadryś (1998), *Wychowanie w szkole (projekt – materiał konsultacyjny MEN), Katecheta* (10), 11-12.

¹³ M. Wąsik (2004), *Pierre de Coubertin jako pedagog i promotor nowożytnego olimpizmu, Lider* (7/8), 24-25.

Głębokie wrażenie wywarły na de Coubertinie idee samorządnego życia młodzieży w szkole angielskiej, aktywności w czasie wolnym, a zwłaszcza rozwijania indywidualności wychowanków poprzez gry i zabawy sportowe oraz wychowanie estetyczne. Za najlepsze narzędzie dla realizacji tych ideałów i godny wzór do naśladowania przez młodzież uznał nieco wyidealizowany i przetworzony – obraz antycznych igrzysk olimpijskich. Baron czerpał z tradycji starożytnej Grecji te wzory, które były mu potrzebne do tworzenia własnego wizerunku igrzysk, dlatego na przykład, aby uzupełnić kulturę ciała na igrzyskach olimpijskich, przeniósł on z igrzysk pytyjskich konkursy muzyczne i intelektualne. Zostały one wprowadzone do programu olimpijskiego wbrew historycznej rzeczywistości. De Coubertin nie miał natomiast wątpliwości, że igrzyskom powinny towarzyszyć różnego rodzaju konkursy intelektualne. Powołując się na Platona uważał, że prawdziwe znaczenie igrzysk i ich piękno podkreśla udział sztuki i myśli. Proponował organizowanie pokazów artystycznych, poetyckich i muzycznych, a także sesji historycznych. Baron wierzył, że sport może być sposobem życia, wyrażającym się w różnorodnych, pięknych formach.

W etyce rycerskiej mniej niż wynik walki, liczy się czystość intencji oraz przestrzeganie zasad. Nowożytny olimpizm formułuje tę zasadę identycznie. Ducha neoolimpizmu stanowią zasady fair play, które dają się sprowadzić do kilku podstawowych norm, takich jak: bezinteresowne poszanowanie reguł gry, szacunek dla przeciwnika, zachowanie równych szans w walce, niewykorzystywanie przewagi losowej, rezygnacja z praktycznych korzyści zwycięstwa oraz minimalizacja cierpień przeciwnika. Wpływ owego „ducha olimpizmu” powinien ogarnąć nie tylko zawodników, lecz także widzów zmagania sportowych. Według de Coubertina, należy dojść do takiego stanu, aby [...], szczególnie przy okazji igrzysk olimpijskich, aplauz widowni był proporcjonalny jedynie do wyniku, wykluczając wszelką preferencję narodową. Wszelkie narodowe egzaltacje muszą zawrzeć rozejm [...]” Idea rozejmu oraz związana z nią idea rytmu są również ważnym elementem olimpizmu. Igrzyska olimpijskie, podobnie jak w starożytności, powinny być celebrowane w ustalonym rytmie astronomicznym, stanowią bowiem obchodzone co cztery lata święto wiosny rodzaju ludzkiego dla uczczenia kolejnego nadejścia ludzkich pokoleń”¹⁴.

Sport to konstrukcja nie tylko trwała i potężna kulturowo, ale też będąca nośnikiem nowych właściwości z własną hierarchią ważności w obrębie

¹⁴ P. Piotrowski (2003), Olimpizm Pierre de Coubertina jako idea wychowania młodzieży, *Kultura i Edukacja* (3-4), 90-93.

porządku ludzkiego świata¹⁵. Zawody sportowe przebiegają nie tylko w ramach wyznaczonych przez prawa natury uwarunkowań przyrodniczych, ale przede wszystkim w narzuconej przez kulturę determinacji wartości i norm.

Aspekty pedagogiczne olimpizmu

Zadaniem wychowania jest wspieranie dziecka w dążeniu do wartości podstawowych – Prawdy, Dobra i Piękna. Nie ulega wątpliwości, że istnieje związek filozofii i wychowania, gdyż wszelka działalność wychowująca realizuje określone cele, w których wyraża się pewien sposób rozumienia świata i sensu życia, które są uważane za wartościowe.

Definicja olimpizmu została zapisana w preambule Karty Olimpijskiej z 1991 r., brzmi ona: „Olimpizm jest filozofią życia wyrażającą i łączącą w wyważoną całość wartości ciała, woli i umysłu. Łącząc sport z kulturą i wychowaniem, olimpizm dąży do stworzenia drogi życia opartej na radości znajdowanej w wysiłku, wychowawczej wartości dobrego przykładu i na szacunku wobec uniwersalnych i fundamentalnych zasad etycznych”¹⁶. Celem olimpizmu jest włączenie sportu do służby w harmonijnym rozwoju człowieka i zachęcanie do budowy pokojowego społeczeństwa zainteresowanego zachowaniem ludzkiej godności. Olimpizm ma też przyczyniać się do budowy lepszego, pokojowego świata z pomocą wychowania młodzieży poprzez sport uprawiany bez jakichkolwiek dyskryminacji, w duchu olimpijskim, który wymaga wzajemnego zrozumienia w połączeniu z duchem przyjaźni, solidarności i „fair play” Olimpizm daje się dziś ujmować jako ideologia lub jako zarys systemu wartości, uformowany w olimpijski ideał obejmujący triadę: **dobro-piękno-prawdę**. Filozofia olimpizmu łączy jako sieć relacji międzyjednostkowych, staje się dynamiką odniesień wobec podłoża i instrumentarium, a także zamienia się w układ intencji i celów. Te trzy czynniki tworzą strukturę zespołu, który dąży do zdobycia postanowionego celu, zakotwiczonego w aksjologii¹⁷

Należy przytoczyć słowa Krystyny Chałas: „Nie ma wychowania bez wartości. Wychowanie bez wartości staje się pustym dzwonem, który nawet mimo silnego rozkołysania nie wyda oczekiwanych dźwięków. Wychowanie musi prowadzić do głębi człowieczeństwa, które jest treścią życia osoby, jej

¹⁵ J. Lipiec (1999), *Filozofia olimpizmu*, Warszawa, Polskie Wydawnictwo Sportowe SPRINT, s. 12.

¹⁶ M. Bronikowski (2004), W poszukiwaniu własnego olimpizmu, *Lider* (1), 17-18.

¹⁷ J. Lipiec (2007), *Pożegnanie z Olimpią*, Kraków, Wydawnictwo FALL, s. 267.

integralnego rozwoju, który ostatecznie jest wyznaczony przez urzeczywistnianie najwyższych wartości i dążenie do Absolutu”¹⁸.

Prawda, wolność, życie, pokój, tolerancja, sprawiedliwość, miłość to wartości, przez które człowiek odnosi się do człowieka. Postępując zgodnie z nimi człowiek zdaje się stopniowo odnajdywać i realizować swoje człowieczeństwo. Według Władysława Stróżewskiego „Idea człowieczeństwa zakłada (...), że człowiek jest bytem stojącym wobec wartości i na realizację tych wartości niejako skazanym – jeśli tylko naprawdę chce być człowiekiem”¹⁹. W wychowaniu chodzi głównie o to, aby człowiek stawał się coraz bardziej człowiekiem. Wychowanie to rozwijanie człowieczeństwa.

Szczególnie klarownie wyrażają ideę pokoju oraz szeroko rozumianą filozofię olimpizmu następujące słowa Coubertina, iż „ten jest człowiekiem prawdziwie silnym, którego walka okazuje się dość potężna, aby wzbudzić poszanowanie, tak dla siebie, jak i dla kolektynu, dla nakazu powstrzymywania się od gonitwy za interesami lub od namiętności panowania i posiadania-jakkolwiek miałyby one być uzasadnione”²⁰.

Sportowiec „kiedy tylko przystępuje do konkursu jako osoba, wygrywa zawsze, nawet kiedy nikt nie wyróżnia go medalem zwycięzcy”²¹. Wysilek fizyczny w działalności sportowej to mobilizacja samorozwoju nie tylko ciała, ale i ducha.

Coubertin wskazał również na kwestię wzajemnego współdziałania mięśni i ducha, na piękno dzięki udziałowi w igrzyskach sztuki i myśli. Pisał, że olimpizm to siła burząca przeszkody, powietrze i słońce dla wszystkich, filozofia nadziei i wolności. Olimpizm jako orientacja humanistyczna jest szansą rozwoju nowego ładu i porządku w świecie. Wartość olimpizmu tkwi w tym, że jest on ukierunkowany na przyszłość. Jest otwarty dla wszystkich ras, narodów, kultur i światopoglądów. Jego najwyższym celem jest pokój i szczęście człowieka. Olimpizm P. de Coubertina uznać można za koncepcję pedagogiczną. W jego dziełach dostrzegamy wizję człowieka wychowanego w duchu humanizmu, wolnego, wszechstronnie rozwiniętego, odpowiedzialnego obywatela świata. Baron pisał między innymi tak: *W obecnych czasach, tak pełnych wspaniałych możliwości, a z drugiej strony obfitujących w tyle*

¹⁸ K. Chałas (2003), *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. 1, Lublin-Kielce, Wydawnictwo Jedność, s. 41-42.

¹⁹ W. Stróżewski (1965), *Filozofia wartości*, *Znak* (4), 399.

²⁰ S. Sulisz (2007), *Relacje szkoła – sport jako przejaw kryzysu wychowania*, *Wychowanie fizyczne i zdrowotne* (8-9), 4-6.

²¹ A. Pawłucki (2002), *Osoba w pedagogice ciała*, Olsztyn, Wydawnictwo Olsztyńskiej Szkoły Wyższej im. Józefa Rusieckiego, s. 7.

niebezpieczeństw, nowoczesny olimpizm ma być szkołą etycznego ideału i czystości moralnej, wytrzymałości fizycznej i siły ciała. W takim rozumieniu olimpizm byłby tylko środkiem do osiągnięcia wyższych celów – instrumentem wszechstronnego doskonalenia jednostki – i, w konsekwencji, źródłem ulepszenia stosunków społecznych” Jeśli chodzi o tę ostatnią sprawę, za główne zadanie ruchu olimpijskiego uznawał de Coubertin demokratyzację sportu. Opowiadał się zdecydowanie za powszechną dostępnością wychowania fizycznego. Uważał, że co prawda trudno oczekiwać, by idea olimpijska bezpośrednio przyczyniła się do polepszenia stosunków społecznych, realizacji idei sprawiedliwości czy postępu intelektualnego jednostek: może jednak nieść ludziom radość płynącą ze sprawności ciała i harmonii duchowej. Upowszechnienie sportu nie było jedyną misją olimpizmu. De Coubertin miał nadzieję, że idea olimpijska wpłynie na jakość współżycia między narodami. Uważał, że pierwszym krokiem do zapewnienia pokoju i wzajemnego szacunku między państwami będą odbywające się regularnie spotkania sportowców – olimpijczyków z całego świata²².

Teorię olimpizmu, Coubertin postrzegał nie tyle jako zorganizowany system, ale przede wszystkim jako postawę duchową. Dziś zaś można traktować olimpizm jako dobrze określony zbiór prawd, postulatów, wskazań i zaleceń. Współczesny olimpizm – jak pisał K. Zuchora – jest apelem do wszystkich, ażeby tworzyli i budowali współczesny świat sportu w taki sposób, jakby możliwe było życie uwolnione od egzystencjalnego lęku wobec wojny, jakby sprawiedliwość mogła być wymierzana wobec wszystkich, podług tych samych miar, jakby wszyscy byli sobie równi, a drogi doskonalenia osoby ludzkiej wiodące ku prawdzie, dobru i pięknu mogły być oparte na pedagogice nadziei i pedagogice rozwoju przez radość. Trenerzy wychowawcy powinni odpowiedzieć na ten apel zobowiązani moralnym autorytetem Coubertina wiernością wobec jego doktryny²³.

Osobowość człowieka posiada taką właściwość, która powoduje, że w toku kształtowania się przyjmuje określany spójny profil. Jeżeli uczeń w procesie wychowania zetknie się z wartościami, np. dobra, piękna, prawdy je zinternalizuje, to będzie się starał, aby jego postępowanie w różnych sytuacjach było z nimi zgodne. Zainteresowanie wartościami fair play jako czynnikiem uczestniczącym w procesie kształtowania postaw młodzieży szkolnej, znajduje swoje uzasadnienie na gruncie filozofii uniwersalizmu, oraz pedagogiki personalistycznej.

Z. Żukowska, R. Żukowski (1995), Edukacja olimpijska jako jedno z zadań uniwersalnych we współczesnej szkole, *Wychowanie fizyczne i zdrowotne* (1), 4-7.

²³ K. Zuchora (2011), Olimpizm i sport w szkole, *Lider* (3), 19-22.

Edukacja olimpijska, mająca za podstawę owe filary wartości pokój i fair play, mieści się w najnowszych nurtach edukacyjnych w pedagogice humanistycznej i w pedagogice alternatywnej może stać się skutecznym elementem strategii we współczesnej edukacji. Edukacja olimpijska to przekaz tradycji, ale także przekaz wartości, tworzących fundamenty filozofii olimpizmu, a także przekaz reguł porządku.²⁴ To filozofia moralnego pocieszenia, to zabawa w ucziwą zabawę w powagę pokoju olimpijczyka. Należy pamiętać, że sport istnieje w dwóch odmianach – sportu ludycznego i sportu olimpijskiego²⁵.

Jako jednym z zadań edukacyjnych powinno być szerzenie humanoolimpizmu, gdyż należy pamiętać, że edukacja chrześcijańska poprzedzająca sport w czasie historycznym i społecznym popiera uniwersalną prawdę o propagowaniu „bezinteresownej powinności bycia dobrym wobec drugiego, a ten element zawarty jest w etycznym credo sportowca²⁶”.

Powinnością szkoły jest wychowanie do prawdy, czyli takie ukształtowanie świadomości i woli człowieka, aby rozumiał rolę prawdy (prawda jest czymś spoza osoby, czymś co ją przekracza, jest transcendentna, choć przecież „jest” w osobie, staje się wewnętrznym kryterium, miarą jego „bycia człowiekiem” w doskonaleniu się osoby), był na nią otwarty, uznawał jej transcendencję, przyjmował ją i chętnie realizował. To nauczanie prawdziwej tolerancji, tolerancji dla różnic, które ujmowane są w dialogu, w rezultacie dyskusji i analizy, spajanych głębokim szacunkiem dla drugiego człowieka. Tolerancja oznacza w tym przypadku wspólne przekonanie, że nikt nie może się czuć posiadaczem prawdy, tak aby mógł ją narzucać innym, jednak ma prawo ją głosić i być jej „świadkiem”

Wychowanie do prawdy to rozbudzanie i umacnianie pragnienia, aby stawać się tym, kim się być powinno, dążyć do własnej doskonałości²⁷. Ważne jest by uczniowie nie tylko dostrzegli wartości w „sferze wiedzy” jako nauki o wartościach, lecz również wartości odnaleźli w sferze własnych przeżyć, gdzie zyskują one właściwy sobie wymiar przekonań, wówczas są bardziej one doceniane²⁸.

Wychowanie zaczyna się od rodziny, szkoły i Kościoła. W dobie globalizacji współdziałanie tych trzech instytucji w duchu zasad, takich jak:

²⁴ J. Lipiec (2007), *Pożegnanie z Olimpią*, Kraków, Wydawnictwo FALL, s. 95-96.

²⁵ A. Pawłucki (2019), *Sport, asceza i miłość*, Kraków, Wydawnictwo Impuls, s. 17-30.

²⁶ A. Pawłucki (2002), *Osoba w pedagogice ciała*, Olsztyn, Wydawnictwo Olsztyńskiej Szkoły Wyższej im. Józefa Rusieckiego, s. 130-137.

W. Starnawski (2006), Wychowanie do prawdy – powinnością szkoły, *ETHOS* (3), 78-79.

²⁸ A. Błasiak (2002), *Młodość – świat wartości*, Kraków, Wydawnictwo WAM, s. 107-108.

rozwijanie zmysłu transcendencji – upowszechnianie poczucia godności człowieka; rozwijanie pluralizmu ekumenicznego – tolerancja do inności, z równoczesnym dążeniem do budowania wspólnej bazy wartości; rozwijanie ducha solidarności – przewyższanie dualizmu społeczno-ekonomicznego, dążenie do harmonijnego rozwoju; budowanie kultury demokratycznej – kształtowanie postaw, szerzenia wiedzy i uczenia się sprawności demokratycznego działania; rozwój ducha inicjatywy i upowszechniania zasady pomocniczości, będzie miało fundamentalne znaczenie dla przyszłości²⁹

Promocja zdrowia a kultura fizyczna w szkole

Realizacja koncepcji promocji zdrowia polega na redukowaniu istniejących wśród ludzi różnic w sferze zdrowotnej oraz zapewnieniu jednakowej dla wszystkich dostępności do środków warunkujących zdrowie. Związki pomiędzy pozycją socjoekonomiczną i kulturową rodziny a jej prozdrowotną orientacją życia wydają się oczywiste.

Wszystkie podstawowe cechy demograficzne i ekonomiczne rodziny, takie jak wykształcenie, status ekonomiczny, udział w kulturze owocują określonym nasileniem pozytywnym lub negatywnym wpływem na postawy i zachowania zdrowotne dziecka. Podobnie przedstawia się sprawa ze szkołą. Tu czynnikiem różnicującym jest typ środowiska (wieś – miasto), wielkość, wyposażenie szkoły, kadra nauczycielska, otoczenie społeczne, itp.

Edukacja zdrowotna jest nieodłącznym i komplementarnym elementem promocji zdrowia, chociaż edukacja zdrowotna to ukierunkowane działanie na jednostkę, a promocja zdrowia oddziałuje na system społeczny. Edukacja zdrowotna to proces wzajemnie ze sobą powiązanych elementów, w którego zakres wchodzi:

- wiedza o zdrowiu związana z funkcjonowaniem własnego organizmu oraz umiejętność zapobiegania i radzenia sobie w sytuacjach trudnych
- wiedza i umiejętność związane z korzystaniem z opieki zdrowotnej
- wiedza o czynnikach środowiskowych, społecznych i politycznych wpływających na zdrowie³⁰

Najczęściej cytowana promocja zdrowia (ang. health promotion) jest to definicja z Karty Ottawskiej (1986): *promocja zdrowia to proces umożliwiający*

²⁹ J. Krokos (2009), O filozofię troszczyć się należy, *Studia Philosophiae Christianae* (45), 263, 266.

³⁰ M. Hoszowska (2001), W zdrowym ciele, zdrowy duch, *Wiadomości historyczne* (3), 162-163.

ludziom kontrolę nad własnym zdrowiem. W nowszych definicjach podkreśla się wymiar społeczny promocji zdrowia. Według I. Kickbusch *promocja zdrowia jest procesem zmian społecznych służących rozwojowi ludzi; w procesie tym uczestniczy wiele dyscyplin (podmiotów), wykorzystywana jest międzydyscyplinarna wiedza w sposób profesjonalny, metodologiczny i twórczy*³¹. Edukacja jest jednym z systemów społecznych, ważnych dla zdrowia społeczeństwa. Zdrowie (rozumiane holistycznie) powinno znaleźć miejsce w polityce, zadaniach i organizacji całego systemu edukacji na różnych jego poziomach. Zmiana podejścia do zdrowia i czynników je warunkujących, a zwłaszcza rozwój promocji zdrowia spowodował istotne zmiany w koncepcji edukacji zdrowotnej. Do najbardziej charakterystycznych zmian należą:

- holistyczne podejście do zdrowia, z wyraźnym akcentem na zdrowie psychospołeczne,
- demedykalizacja edukacji zdrowotnej i włączenie się do jej programowania i realizacji przedstawicieli nauk społecznych,
- przeniesienie akcentów z przekazywania wiedzy na kształtowanie umiejętności dla zdrowia (w tym umiejętności życiowych – psychospołecznych³²) i kompetencji do działania³³,
- przeniesienie akcentów z nauczania (ang. teaching) na uczenie się (ang. learning).

Edukacja zdrowotna jest nieodłącznym, komplementarnym elementem promocji zdrowia i stanowi jej korzenie. Biorąc pod uwagę wcześniejsze rozważania należy uznać, że kultura fizyczna wspiera działania w zakresie promocji zdrowia i jest z nią silnie powiązana.

Aktywność fizyczna jest *kluczowym czynnikiem wzmocnienia zdrowia* we wszystkich okresach życia. W dokumentach organizacji międzynarodowych i w niezliczonych publikacjach wymienia się ją na pierwszym miejscu wśród zachowań składających się na prozdrowotny styl życia. Koncepcja *aktywności fizycznej wzmocniającej zdrowie* (ang. health enhancing physical activity)³⁴ jest zbliżona do koncepcji treningu zdrowotnego. Oznacza ona:

- przekazywanie wiedzy i uświadamianie ludziom znaczenia aktywności fizycznej dla ich dobrego samopoczucia,

³¹ I. Kickbusch (1997), Think health: What makes the difference, *Health Promotion International* (4), 265-272.

³² B. Woynarowska (2003), Rozwijanie umiejętności życiowych w edukacji szkolnej, *Lider* numer specjalny, s. 9-12.

³³ B.B. Jensen (1994), Środowiskowa edukacja zdrowotna – wprowadzenie i podstawowe założenia, *Lider* (4), 3-4.

³⁴ J. Nowocień (2006), Sport i olimpizm we współczesnej szkole, *Wychowanie fizyczne i zdrowotne* (8/9), 4-5.

- rozwijanie umiejętności ruchowych, zachowań związanych z ruchem oraz sprawności fizycznej,
- kształtowanie postaw sprzyjających *całozyciowej aktywności fizycznej* (ang. life long physical activity), która sprzyja utrzymaniu dobrego zdrowia fizycznego i psychicznego oraz dobrej jakości życia, opóźnia procesy starzenia się³⁵.

Stwarzanie warunków do aktywności fizycznej i zachęcanie ludzi do jej podejmowania jest *ważnym elementem polityki publicznej sprzyjającej zdrowiu społeczeństwa*.

Olimpizm obejmuje wszystkie elementy wychowania przez sport, wychowania przez ruch oraz równoległe w innych obszarach życia społecznego, ważnych ze względu na proces wychowania socjalizacji. Olimpizm z naczelną zasadą fair play wzbogaca system wychowania fizycznego o nowe wartości humanistyczne, przeciwstawia się instrumentalizmowi w tym procesie, przedmiotowe traktowanie wychowanka zastępuje podmiotowymi interakcjami, opartymi o wolny wybór moralny, oparty na akceptowanym systemie wartości. Wychowanie fizyczne w szkole może stać się tym samym poligonem dobrze pojętej edukacji olimpijskiej wzbogaconej o zintegrowane działania wszystkich nauczycieli i rodziców. Rozwój aktywności ruchowej stanie się w procesie wychowania fizycznego nie tylko doraźnym celem edukacji, ale istotnym środkiem wychowania, wzbogaconym o wartości fair play olimpizmu. Ułatwi to kształtowanie postaw młodzieży wobec zdrowego stylu życia, aktywnych form wypoczynku, odbioru widowiska sportowego i szerzej miejsca kultury fizycznej w kulturze globalnej społeczeństw w warunkach rozwijającej się cywilizacji³⁶.

Sens olimpizmu mieści się w koncepcji kalokagatii – w zabawie, rywalizacji i samorealizacji dochodzi do szczególnego, ujętego w reguły spotkania człowieka z człowiekiem. Czyli jego przesłaniem jest idea humanizmu uniwersalnego ponad różnicami i podziałami³⁷. Jan Paweł II nieprzerwanie nauczał prawdziwej tolerancji, uczył tolerancji dla różnic, które ujmowane są w dialogu, w rezultacie dyskusji i analizy, spajanych głębokim szacunkiem dla drugiego człowieka. Tolerancja oznacza w tym przypadku wspólne

³⁵ J. Kosiewicz (2001), Dylematy współczesnego olimpizmu, *Wychowanie fizyczne i zdrowotne* (6/7), 8-9.

³⁶ K. Zuchora (2011), Olimpizm i sport w szkole, *Lider* (3), 18-20.

³⁷ J. Lipiec (2019), *W święto stulecia*, w: J. Lipiec (red.), *Olimpizm polski. Na stulecie Polskiego Komitetu Olimpijskiego*, Kraków – Warszawa, Wydawnictwo FALL, s. 8-9.

przekonanie, że nikt nie może się czuć posiadaczem prawdy, tak aby mógł ją narzucać innym, jednak ma prawo ją głosić i być jej „świadkiem”³⁸.

Aktywność zewnętrzna łączy się ze stroną duchową, to nieustanne wymaganie od siebie i zachęta by nie poddawać się modom i wygodom. To troska o własny rozwój fizyczny i duchowy i dobro drugiego człowieka. Bez opieki Bożej, licząc tylko na własne siły, nie możemy nic uczynić. Życie bez wiary, bez dziedzictwa chrześcijańskiego, którego się broni, bez podtrzymywania Prawdy w nieustannej walce woli – to nie jest życie, lecz wegetacja. Można być chrześcijaninem i człowiekiem swoich czasów. Formowanie silnej woli i charakteru jest ważne i dziś, gdyż bez tego w życiu niewiele można dokonać.

Najważniejszym postulatem filozofii życia jest pokój olimpijski, czyli pojednanie, które jest potrzebne kulturze życia w celu zachowania ciągłości pokoleń³⁹

Potrzeba zmiany społecznej w postrzeganiu funkcji szkolnego i roli nauczyciela wychowania fizycznego wynika z założeń nowoczesnej promocji zdrowia. Szczegółowo uzasadnia to z różnych punktów widzenia w swojej książce A. Krawański⁴⁰. Wskazuje na potrzebę prozdrowotnego podejścia do wychowania fizycznego i uważa, że nauczyciel wychowania fizycznego powinien być kreatorem zdrowia, dostrzegać, że zdrowie jest fundamentem działań związanych z dbałością o ciało. Można zatem powiedzieć, że podstawą tworzenia nowej wizji szkolnego wychowania fizycznego i roli nauczyciela tego przedmiotu powinno być przesunięcie akcentów z dotychczasowej ich służby sportowi (identyfikacji potencjalnych zawodników dla sportu wyczynowego, koncentracja na pracy z młodzieżą uzdolnioną sportowo itd.) na *służbę dla zdrowia*. W tym kontekście nauczyciele wychowanie fizyczne powinni:

- traktować na równi wszystkich uczniów, ze zwróceniem szczególnej uwagi na zagrożonych hipokinezją,
- rozbudzać ich zainteresowania własnym ciałem, zdrowiem i aktywnością fizyczną oraz kształtować umiejętność ich samokontroli,
- stwarzać wszystkim uczniom szansę osiągnięcia sukcesów na miarę ich indywidualnych możliwości,
- stwarzać możliwości uczenia się umiejętności sprzyjających całościowej aktywności fizycznej.

³⁸ A. Offmański (2004), Katecheza chrześcijańskiego świadectwa młodzieży na poziomie szkół ponadgimnazjalnych, *Ateneum Kapłańskie* (143), 71.

³⁹ A. Pawłucki (2022), *Pedagogia Olimpijska. Homo physicus*, Kraków, Wydawnictwo Impuls, s. 259.

⁴⁰ A. Krawański (2003), *Ciało i zdrowie człowieka w nowoczesnym systemie wychowania fizycznego*, Poznań, Wydawnictwo AWF, s. 34n.

Podsumowanie

Olimpizm stanowi swoistą pedagogię sportu. Zawiera on w swej istocie wychowanie młodzieży przez sport w duchu lepszego, wzajemnego zrozumienia i przyjaźni, ma on służyć budowaniu lepszego pokojowego świata, ma on czuwać nad moralną stroną działań sportowych. Wychowanie olimpijskie tworzy szanse współczesnej szkole na realizację głównych kierunków trendów w pedagogice humanistycznej. Może ono zdecydowanie obejmować elementy innowacyjne, praktyczne, ekspresyjne, współdziałanie uczniów rodziców w organizacji procesu dydaktycznego, współpracę w zespole, realizację zadań edukacyjnych poza murami szkoły. Nowoczesny model edukacji sprowadza się do troski szkoły o harmonijny rozwój dziecka, jego zdrowie i dobre samopoczucie. Zasadniczą tendencją nowoczesnej edukacji jest przystosowanie szkoły do dziecka, uczynienie z niej placówki przyjaznej dziecku.

Kształt życia społecznego jest zależny od tego, jaki będzie człowiek. Na tę zależność powoływał się Jan Paweł II, gdy mówił do młodzieży: „Musicie od siebie wymagać, nawet gdyby inni od was nie wymagali (...). Każdy z Was, młodzi przyjaciele, znajdzie też w życiu swoje „Westerplatte”, jakiś wymiar zadań, który trzeba podjąć i wypełnić”⁴¹. W nauce Kościoła młodość nie jest wyłącznie kategorią kulturowo-moralnie obojętną, ale jest wymaganiem, wyzwaniem. Przez nawiązanie do tradycji, do tego, co poruszyć ma każdego Polaka, ujawnił Jan Paweł II immoralne znaczenie młodości, która jest w jego ocenie również synonimem jakiegoś wyrazu prawdy i porządku – wartości, które trzeba bronić jak żołnierze walczący na Westerplatte bronili owego skrawka ziemi.

Kultura w wymiarze jednostkowym, według Jana Pawła II, jest specyficznym „sposobem istnienia i bytowania człowieka”, „całokształtem wartości i środków, którymi człowiek wyraża bogactwo swojej osobowości we wszystkich jej wymiarach”, „komunikacją człowieka z innymi ludźmi i nade wszystko komunikacją człowieka z Bogiem”. Przedmiotem kultury jest bowiem człowiek – osoba. Kultura ma służyć wszechstronnemu rozwojowi i doskonaleniu człowieka⁴².

Należy szanować i rozwijać kulturę narodową, która była budowana wysiłkiem poprzednich pokoleń w oparciu o chrześcijańskie wartości. Wszelkie dzieła polskiej kultury zawdzięczają swoje powstanie głównie i przede

⁴¹ W. Sroczyński (1993), Duszpasterskie aspekty młodości, *Studia Paradyskie* (3), 103.

⁴² A. Rynio (1999), *Jana Pawła II wizja wychowania*. [w:] A. Rynio (red.), *Pedagogika katolicka. Zagadnienia wybrane*, Stalowa Wola, Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej, s. 269-277.

wszystkim chrześcijańskiej inspiracji. Kultura ma charakter wspólnotowy, tak określał ją Jan Paweł II w przemówieniu do młodzieży w Gnieźnie (3 VI 1997): „Kultura jest wyrazem międzyludzkiej komunikacji, współmyślenia i współdziałania ludzi. Człowiek tworzy kulturę we wspólnocie z innymi. Powstaje na służbie wspólnego dobra – i staje się podstawowym dobrem, na którym opiera się życie duchowe Polaków”⁴³. Kultura w sposób decydujący wpływa na ukształtowanie człowieka. Współcześnie możemy stwierdzić za Janem Pawłem II, że wszystkie wymiary ludzkiego bytowania, również kulturowy, opierają się na trzech zasadach etycznych: prawdzie – zaufaniu – wspólnocie. Od ich obecności w życiu społecznym zależy egzystencja poszczególnych ludzi (jednostki) i narodu. Wychowywać naród i tworzyć dobra kultury można jedynie „w prawdzie i miłości”⁴⁴.

Uczniowi trzeba zapewnić dobre wzory zdrowotne także w domu rodzinnym i nie tylko. Stąd potrzebna współpraca z rodziną dziecka, która polega na:

- przekazywaniu rodzicom informacji o stanie zdrowia ich dzieci, organizowanie „Dni Otwartych Szkoły” w celu zapoznania rodziców z warunkami i metodami pracy nauczycieli ich dzieci,
- zachęcaniu rodziców do współdecydowania w sprawach szkoły, wspólne organizowanie wydarzeń, w których biorą udział uczniowie
- wspólne dbanie o zdrowie, orientowanie się w zasadach zdrowego żywienia, uczestniczeniu rodziców w zajęciach i zabawach organizowanych w grupach, aktywnej pomocy rodziców w rozwiązywaniu problemów grupy i szkoły, pomocy rodziców w organizowaniu konkursów ekologicznych, o zrównoważonym rozwoju życia, udostępnianiu zbiorów biblioteki szkolnej o tematyce zdrowotnej dla rodziców, wspieraniu przez rodziców osiągnięć rozwojowych i łagodzenie trudności na jakie natrafiają ich dzieci.

Szkoła powinna najpierw przygotować uczniów do odbioru wartości sportu olimpiizmu, a następnie może tworzyć warunki do świadomego uczestnictwa

⁴³ Jan Paweł II (1997), *Pielgrzymki do ojczyzny 1979, 1983, 1991, 1995, 1997. Przemówienia, homilie*, Kraków, Wydawnictwo Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. Fundacja Jana Pawła II, s. 57.

⁴⁴ J. Kownacka (1997), Wychowanie patriotyczne w nauczaniu Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Ojczyzny. *Studia Theologica Varsoviensia* (1), 231.

uczniów w różnych formach aktywności. Stwarza to wówczas szanse na osiągnięcie przyjaznych warunków do wielostronnego rozwoju ucznia.

Olimpizm – filozofia życia w harmonijnym i integralnym rozwoju ucznia

Streszczenie

W warunkach globalnej technizacji, z czym związane jest również zjawisko laicyzacji i wypierania elementu sakralnego na rzecz człowieka w jego wymiarze doczesnym, zwrot ku człowiekowi stanowi próbę ratowania przed uprzedmiotowieniem i urzeczowianiem życia osoby ludzkiej. Współczesny człowiek często rości sobie prawo do kreowania norm moralnych. Kształcenie i wychowanie powinny pomóc i przygotować do refleksji nad własnym systemem wartości, do jego świadomego kształtowania. Celem wychowania jest pomoc w osiągnięciu dojrzałości moralnej. Człowiek potrzebuje rozwoju płaszczyzny duchowej i fizycznej swej osobowości, gdyż człowiek jest bytem biopsychoduchowym i nie da się rozdzielić tych sfer w praktyce wychowawczej.

Aktywne postawy wobec filozofii życia, którą określany jest OLIMPISM, mogą być kształtowane u uczniów od wczesnego dzieciństwa. Działanie nauczycieli i rodziców w tym zakresie musi być zintegrowane i zgodne. Jego celem jest stworzenie właściwej atmosfery i warunków sprzyjających integralnemu rozwojowi ucznia. Działania te mają charakter pedagogiczny, gdyż dąży się do wykształcenia trwałych nawyków kulturalno-higienicznych i odpowiednich postaw wobec zdrowia duchowo-psychicznego i fizycznego.

Obecnie zaobserwowano niską aktywność zdrowotno-fizyczną, co skłania do opracowania programu edukacyjnego, z myślą o uczniu, który nie tylko jest podmiotem zabiegów wychowawczych, ale także bierze w nich czynny udział, który pomoże nauczycielowi ukierunkować ucznia, aby nie tylko zdobył pewną umiejętność lub nawyk, ale powinien także odczuwać potrzebę ich stosowania w życiu codziennym, powinien świadomie „dbać o swoje zdrowie” Nauczyciele i rodzice, powinni być partnerami w procesie kształtowania takich postaw zdrowotnych dzieci.

Słowa kluczowe: olimpizm, wartości, godność ucznia, wychowanie, edukacja współczesna.

Olympism – a philosophy of life for the harmonious and integral development of the student

Abstract

In an environment of global technicisation, which is also linked to the phenomenon of secularisation and the displacement of the sacred element in favour of the human being in his or her temporal dimension, the turn towards the human being is an attempt to save the life of the human person from objectification and commodification. Modern man often claims the right to create moral norms. Education and upbringing should help and prepare one to reflect on one's own value system and to consciously shape it. The aim of education is to help people achieve moral maturity. Man needs the development of the spiritual and physical planes of his personality, because man is a biopsychospiritual being and it is impossible to separate these spheres in educational practice.

Active attitudes towards the philosophy of life, which is called OLIMPISM, can be formed in pupils from early childhood. The action of teachers and parents in this respect must be integrated and compatible. Its aim is to create the right atmosphere and conditions for the integral development of the pupil. This action is pedagogical in nature, as it seeks to develop sustainable cultural and hygienic habits and appropriate attitudes towards spiritual, mental and physical health.

Currently, a low level of health and physical activity has been observed, which prompts the development of an educational programme, with the pupil in mind, who is not only the subject of educational interventions, but also takes an active part in them, which will help the teacher to guide the pupil so that he or she not only acquires a certain skill or habit, but should also feel the need to apply them in everyday life, should consciously 'take care of his or her health'. Teachers and parents should be partners in the process of developing such health attitudes in children.

Key words: Olympism, values, dignity of the student, education, contemporary education

Bibliografia:

1. Boba M., Bury D. (2003), *Kolos kagathos: zabawa dydaktyczna. Poznaj mitologię. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne* (8-9).

2. Bronikowski M. (2001), Etyczne aspekty wychowawczego programu edukacji olimpijskiej: wnioski z badań. *Rocznik Naukowy AWF* (10).
3. Bryl S., Hrabia A. (2003), *Nauczyciel jako dydaktyk i propagator olimpiizmu w reformowanej szkole podstawowej*, [w:] W. Mynarski, J. Ślężyński (red.), *Efekty kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej*, Katowice, Wydawnictwo AWF.
4. Czechowski M. (2002), *Edukacja olimpijska i jej miejsce we współczesnym dyskursie pedagogicznym*, [w:] Z. Żukowska, R. Żukowski (red.), *Zdrowie i sport w edukacji globalnej*, Warszawa, Wydawnictwo AWF.
5. Czechowski M. (2003), *Edukacja olimpijska młodzieży w wybranych krajach. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne* (12).
6. Lipiec J. (1988), *Kalokagatia*, Kraków, Wydawnictwo PWN.
7. Lipoński W. (2000), *Olimpizm dla każdego*. Poznań, AWF.
8. Mylik M. (1997), *Filozoficzne podstawy sportu*, Warszawa, Wydawnictwo Kolegium Pijarów.
9. Nowocien J. (2001), *Sport i olimpizm w systemie dydaktyczno-wychowawczym współczesnej szkoły*, Warszawa, AWF.
10. Sekuła-Kwaśniewicz H. (1994), *Przeobrażenia współczesnego sportu a ciągłość idei olimpizmu* [w:] J. Lipiec (red.), *Logos i etos polskiego olimpizmu*, Kraków, Wydawnictwo Fall.
11. Zdebska H. (1996), *Bohater sportowy*, Kraków, Wydawnictwo Fall.